

Sprekend Humanisme

Uitwerking van de lezing van:

Yvonne Stinis

Datum : 28-11-1987
Lokatie : Vlaams Cultureel Centrum
Onderwerp(en) : Multatuli-dag, georganiseerd door Humanistisch Studiecentrum
Nederland
Duur interview : 40:30 (min/sec)

Naam / functie interviewer(s) : Inleiding door Piet Thoenes en lezing door Yvonne Stinis op de door het Humanistisch Studiecentrum Nederland georganiseerde Multatuli-dag d.d. 28-11-1987

Kader/context : 100-jarige sterfdag van Multatuli

Datum uitwerking : 27-09-2013

Uitgewerkt door : Hanneke Hoogakker

Niveau van uitwerking : Indicatief (globaal. Tijd/onderwerp + kernzin(nen) en evt. opmerking)
Drager : Gedigitaliseerde opname van een geluidscassetteband WAV bestand

WAV- 102 A.

Respondent : Yvonne Stinis was lid van De Vrije Gedachte.

Zij zat in de voorbereidingscommissie van de Multatuli-bijeenkomst, samen met andere DVG-leden.

Zij schreef in het maandblad De Vrije Gedachte en interviewde Fries de Vries op de radiozendentijd Vrije Gedachte. Op 24-02-1985 hield zij met hem een geschiedkundige Vrijdenkerslezing.

Zij schreef samen met hem 'Voetbal is oorlog', waarover zij ook een radioprogramma maakte.

Zij sprak samen met Fries de Vries op 26-01-1986 over 'Multatuli en de vrijdenkers'.

Zij sprak op 11-01-1987 in Rotterdam voor de DVG over 'Anarchisme toen en nu'.

In 1987 sprak zij in Den Haag over de actualiteit van Multatuli.

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
00.00-	Inleiding door Piet Thoenes.	Speciaal welkom voor de Vlamingen. Reden voor de Multatuli-dag: Multatuli had een humanistisch mensbeeld en hield zich nadrukkelijk met godsdienst bezig. Toelichting op het begrip Multatuliaan.
06.28	Lezing door Yvonne Stinis over Multatuli en de Dageraad. Inleiding.	Yvonne Stinis geeft een korte inhoud van haar lezing. Achttiende-eeuwse erflaters van de Dageraad. De eerste Dageradianen zijn geen godloochenaars. Veranderende religieuze en politieke situatie in Nederland halverwege de 19 ^e eeuw.
09.45	F.W. Junghuhn	Junghuhn publiceerde in 1854 een religieus- en maatschappijkritisch werk (<i>Licht en schaduwbeelden</i> : red) het licht van de rede in plaats van een steile geloofsleer. 1855: Junghuhn overlegt met geestverwanten over de uitgave van <i>De Dageraad</i> . Multatuli kende Junghuhn's werk.
11.48	1856: de vereniging De Dageraad wordt opgericht.	Multatuli en de Dageradianen hadden veel ideeën gemeen: streven naar waarheid en de solidariteitsgedachte. Motto van het tijdschrift <i>De Dageraad</i> : Magna est veritas et prevaledit (de waarheid is een hoog goed, zij heeft de hoogste prioriteit). Art. 1: het doel is: zoeken naar waarheid, geleid aan de hand van natuur en rede, en het verspreiden der bevindingen ten gevolge van het zoeken.
13.00	Verbondenheid Multatuli en de Dageradianen. 3 punten van overeenkomst: 1: Het waarheidsstreven en het ontmaskeren van de leugen.	Dit streven is veelvuldig te vinden in het werk van Multatuli, bijvoorbeeld aan het einde van de <i>Max Havelaar</i> (in de oproep aan de koning) en in Multatuli's <i>Minnebrieven en Ideeën</i> .
16.15		De Vrijdenkersbeweging en Multatuli hadden dezelfde ideële affiniteit: de middelpuntzoekende kracht van het

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
		<p>waarheidsstreven. Multatuli prijst vooral de initiatiefnemers tot de oprichting van De Dageraad.</p>
17.50	2: De solidariteitsgedachte.	<p>De sociale betrokkenheid van de Dageradianen en Multatuli's bekommerdheid om de lijdende inlander en de armoede van de Nederlandse werkman. Zie bijvoorbeeld de <i>Max Havelaar</i>, de <i>Minnebrieven</i>, de <i>Ideeën</i> en Multatuli's correspondentie. De sociale betrokkenheid was meestal ideëel.</p>
18.43	3: Het deïsme.	<p>De vrijdenkersbewegingen uit de tijd van Multatuli erkennen een scheppende kracht, niet het Godsbestuur op aarde. Multatuli is geen atheïst, eerder een deïstische tot agnostische vrije geest.</p>
19.30	Oprichting van vereniging De Dageraad.	<p>De deïsten kwamen voort uit de Vrijmetselaars-beweging 'Post nubila lux' (achter de wolken is het licht). Zij richtten op 12-10-1856 de vereniging De Dageraad op. Achtergrond van de leden. Zij hielden lezingen over bijbelexegese en natuurwetenschappelijke onderwerpen. Later ook over maatschappelijke problemen, zoals armoede. In de eerste jaren domineren vooral de leden van de vrijmetselaarsloge.</p>
21.43	Vereniging De Dageraad vanaf 1865.	<p>Juni 1865: de nieuwe voorzitter H.H. Huisman richt zich meer op maatschappelijke problemen. De Dageraad trekt meer geschoolde werklieden aan, van wie enkelen een belangrijke rol zullen spelen in de ontwikkeling van de arbeidersbeweging in Nederland.</p>
23.45	1867: het Genootschap De Humaniteit wordt opgericht.	<p>Persoonlijke tegenstellingen (niet de financiële problemen van de vereniging) leiden ertoe dat ontevreden leden van De</p>

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
		<p>Dageraad een eigen vereniging oprichten. Ook deze vereniging heeft een deïstisch doel: zoeken naar waarheid aan de hand van natuur en rede.</p> <p>Fusie van beide verenigingen aan het einde van de jaren 1870.</p> <p>Beide verenigingen waren niet politiek solidair.</p>
25.15	1864-1879: het tijdschrift <i>De Dageraad</i> verschijnt niet.	In 1869 verschijnt (gedurende 1 jaar) een verenigingsorgaan.
25.50	Invloed van de Dageraad-mensen	De Dageraad heeft de leden, vooral de arbeiders, geïnspireerd tot onafhankelijk en emancipatoir denken. Dezen hadden een aandeel in de Nederlandse sectie van de Eerste Internationale (opgericht in 1869).
26.29	Multatuli en De Dageraad.	<p>Tijdens vergaderingen werd uit Multatuli's werk voorgelezen.</p> <p>Multatuli is enkele malen als spreker opgetreden.</p> <p>Hij had individueel contact met Dageraad-leden.</p> <p>Hij zocht onder andere medestanders.</p>
28.20	Uitgave van de Max Havelaar en andere publicaties	<p>Multatuli verhuist in 1869 naar Brussel en schrijft daar de Havelaar. De Havelaar wordt gepubliceerd door J. De Ruiter (geen Dageraad-lid).</p> <p>J. van Lennep, die het slot van de Havelaar wilde wijzigen, biedt Multatuli 6 maanden onderstand aan.</p> <p>Vanaf maart 1861 wordt werk van Multatuli, zoals het Gebed van de Onwetende, door Dageraad-leden uitgegeven.</p>
31.05	Ideële affiniteit tussen Multatuli en De Dageraad en wederzijdse praktische hulp	<p>Multatuli werft, in diverse uitgaven, lezers voor het tijdschrift <i>De Dageraad</i>.</p> <p>Leden van De Dageraad, onder andere K. Ris, helpen Multatuli bij de verbouwing</p>

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
		<p>van zijn nieuwe woonruimte. In 1864 publiceert Multatuli, in zijn <i>Idee 451</i>, zijn interview met Ris en publiceert hierin ook het huishoudboekje van het arbeidersgezin Ris. 13-08-1864: Multatuli houdt de eerste gratis lezing.</p>
36.35	Verdere contacten tussen Multatuli en (vrouwelijke leden van) De Dageraad.	<p>Veel vrouwen bezochten Multatuli's lezingen. Multatuli's nichtje Sietske Abrahams wordt (het eerste vrouwelijke) lid van De Dageraad. Vanaf 1864 schenkt Multatuli boeken en zijn portret aan De Dageraad. Multatuli krijgt een symboolfunctie voor De Dageraad, als hun leidsman en gids. De Dageradianen houden inzamelingsacties voor Multatuli naar aanleiding van een verzoek van Willem Ansing in <i>De Werkman</i>.</p>
39.30	Waarde van Multatuli voor de Dageraad en de betekenis van deze symbiose	<p>Multatuli verkondigde -aanvankelijk vanuit een deïstisch uitgangspunt- de noodzaak tot vrij, controleerbaar onderzoek, gebaseerd op de rede en de natuur. De Dageradianen bevestigden de juistheid van deze koers: zij streefden naar een sociale, economische en geestelijke bevrijding. Zonder de symbiose van Multatuli en de Dageradianen is de agnostisch, atheïstische en humanistische levensbeschouwing van vandaag amper denkbaar.</p>
40:30	Einde lezing	